

**Bosna i Hercegovina
Federacija Bosne i Hercegovine
Zeničko-dobojski kanton
Ministarstvo za obrazovanje, nauku, kulturu i sport**

INFORMACIJA O PROBLEMATICI MLADIH

Zenica, veljača/februar 2017. godine

Radna grupa za izradu Informacije o problematici mladih:

- Marinko Tokić, predsjednik, predstavnik Ministarstva za obrazovanje, nauku, kulturu i sport
- Indira Heganović, član, predstavnik Ministarstva za obrazovanje, nauku, kulturu i sport
- Adel Sinanović, član, predstavnik Komisije za mlade Skupštine Kantona
- Zlatko Hadžić, član, predstavnik MREVUK-a
- Denis Vežović, član, predstavnik Unije studenata UNZE

UVOD

Razvoj i kreiranje politike prema mladima temelji se na preporukama relevantnih europskih dokumenata (Europska Povelja Vijeća Evrope o sudjelovanju mladih u životu na lokalnoj i regionalnoj razini; Bijela knjiga Europskog povjerenstva, 11 indikatora omladinske politike Vijeća Evrope i Europskog omladinskog foruma), Rezolucije o mladima u BiH ("Službeni glasnik BiH", broj 12/03) i Zakona o mladima Federacije Bosne i Hercegovine (Sl. novine FBiH br:36/10) koji je usvojen 28. travnja 2010.godine. Zakon o mladima u članku 4. definira da su „omladina” ili „mladi” osobe u životnoj dobi od navršениh 15 do navršениh 30 godina starosti.

I prije donošenja Zakona o mladima Federacije Bosne i Hercegovine Zeničko-dobojski kanton je imao usvojenu Strategiju omladinske politike za period 2009.-2014. godina što jasno dokazuje opredjeljenje Kantona kada je u pitanju omladinska politika.

Iako je provedba Strategije omladinske politike bila u najtežem recesijskom momentu, u oblasti problematike mladih napravljeni su značajni iskoraci. Uspostavljena je suradnja sa svim akterima omladinskog djelovanja. Kontinuirano se sufinanciraju sportski, omladinski projekti, kao i projekti omladinskih organizacija iz oblasti kulture. Zeničko-dobojski kanton osigurava dodjelu studentskih stipendija i financiranje smještaja u studentske centre, stipendije sportašima i financijske pomoći za izradu magistarskih i doktorskih radova. U Proračunu Zeničko-dobojskog kantona se osiguravaju sredstva i za posebno nadarene i talentirane mlade. U sklopu dodjele studentskih stipendija, od ove proračunske godine, dodatno se stipendiraju uspješni studenti koji se osposobljavaju za neka od deficitarnih zanimanja.

Ministarstvo za privredu Zeničko-dobojskog kantona u okviru Proračuna kojim raspolaže osigurava sredstva za subvencioniranje: administrativnih troškova kod izgradnje proizvodnih subjekata, troškova realizacije patenata inovatora sa područja Kantona, administrativnih troškova kod pokretanja poslovnih ideja i registracije privrednih subjekata.

U okviru Ministarstva za boračka pitanja i zakonskih rješenja iz oblasti ovog ministarstva posebna pažnja se pridaje osiguranju prednosti pri upisu u obrazovne ustanove, oslobađanje troškova upisa, osiguravanje sredstva za besplatne udžbenike i stipendiranje studenata članova boračke populacije. Također se posebna pažnja usmjerava na realizaciju programa samozapošljavanja.

U okviru redovnih aktivnosti Službe za zapošljavanje Zeničko-dobojskog kantona na realizaciji programa aktivne politike zapošljavanja provode se programi: sufinanciranja zapošljavanja i samozapošljavanja mladih nezaposlenih osoba prema uredbi Vlade FBiH, kantonalni programi zapošljavanja pripravnika, program prilika za sve, samozapošljavanja u poljoprivredi, kao i program Vaučer za posao za dugoročno nezaposlene mlade osobe.

Na inicijativu Povjerenstva za mlade, Programom rada Vlade i Skupštine Zeničko-dobojskog kantona, planirano je razmatranje Informacije o problematici mladih. Za nositelja izrade Informacije određeno je Ministarstvo za obrazovanje, nauku, kulturu i sport.

Iz samog naziva Informacije evidentno je da ista tretira široku oblast. Problematika mladih je širok pojam i Informacija, zbog svoje sveobuhvatnosti (obrazovanje, kultura, sport, zdravstvo, zapošljavanje, socijalna politika, kriminalitet i sl.) se mogla raditi i pojedinačno.

S obzirom na to da nije bilo određeno u kom pravcu Informaciju treba usmjeriti, Ministarstvo za obrazovanje, nauku, kulturu i sport je svim ministarstvima u par navrata upućivalo dopise o dostavi podataka vezanih za mlade, a isti su i u daljem tekstu navedeni.

PROBLEMATIKA MLADIH NA PODRUČJU ZENIČKO-DOBOJSKOG KANTONA

1. Statistički pokazatelji

Prema posljednjem popisu stanovništva, na području Zeničko-dobojskog kanton prisutno je nešto više od 80000 mladih. Ovdje donosimo tabelarni prikaz broja mladih po dobnoj strukturi na razini općina.

Broj mladh na području ZDK prema Popisu stanovništva iz 2013. god.

Teritorija	Spol	Starost			Ukupno
		15-19	20-24	25-29	
Breza	Ž	438	476	505	1419
	M	451	488	531	1470
	S	889	964	1036	2889
Doboj-Jug	Ž	156	146	136	438
	M	172	150	149	471
	S	328	296	285	909
Kakanj	Ž	1421	1378	1402	4201
	M	1508	1362	1480	4350
	S	2929	2740	2882	8551
Maglaj	Ž	852	781	768	2401
	M	893	782	836	2511
	S	1745	1563	1604	4912
Olovo	Ž	385	320	298	1003
	M	360	399	369	1128
	S	745	719	667	2131
Tešanj	Ž	1680	1620	1580	4880
	M	1908	1603	1641	5152
	S	3588	3223	3221	10032
Usora	Ž	283	226	224	733
	M	274	243	235	752
	S	557	469	459	1485
Vareš	Ž	272	241	228	741
	M	303	273	295	871
	S	575	514	523	1612

Visoko	Ž	1355	1360	1487	4202
	M	1473	1392	1448	4313
	S	2828	2752	2935	8515
Zavidovići	Ž	1374	1209	1289	3872
	M	1545	1294	1413	4252
	S	2919	2503	2702	8124
Zenica	Ž	3852	3643	4121	11616
	M	4133	3820	4354	12307
	S	7985	7463	8475	23923
Žepče	Ž	1254	1068	1073	3395
	M	1332	1066	1230	3628
	S	2586	2134	2303	7023
Z D K	Ž	13322	12468	13111	38901
	M	14352	12872	13981	41205
	S	27674	25340	27092	80106

Kao što se iz prethodne tabele može vidjeti u ovim podacima nedostaje dobna skupina od 30 godina. Naime, podaci za razine Kantona rađeni su na bazi petogodišta, te je ta skupina prilikom popisa uvrštena je u dobnu periodu 30-34 godne i zbog toga nije uvedena u ovu statistiku.

2. Obrazovanje i nauka

Obrazovanje je ključno za uspjeh pojedinca. Obrazovanjem se mogu brisati diskriminacije prema spolu, podrijetlu, te svim drugim razlikama među ljudima. Stoga je obrazovanje značajan segment jednog društva, posebno uzimajući u obzir da većina djece i mladih provedu više od desetljeća u formalnom obrazovnom sistemu. Jako je važno imati dobre standarde u ovom segmentu, radi zdravog razvoja svakog pojedinca i njegove svjetlije budućnosti. Pored formalnog obrazovanja, svaki pojedinac ima pravo na obuku i cjeloživotno učenje, što vrlo često ima pozitivan utjecaj na razvoj ličnosti. U Europskoj konvenciji o ljudskim pravima stoji da „nitko ne može biti lišen prava na obrazovanje”, što predstavlja univerzalno ljudsko pravo. Također se navodi da u vršenju svih svojih funkcija u oblasti obrazovanja i nastave država poštuje pravo roditelja da osiguraju takvo obrazovanje i nastavu koji su u skladu s njihovim vlastitim vjerskim i filozofskim uvjerenjima. Kako je BiH potpisnica ove konvencije, dužna je osigurati obrazovanje u skladu s ovom konvencijom. Pravo na obrazovanje regulirano je i u domeni društvenog i privrednog prava. Kroz Bolonjski 1 i Kopenhagenski 2 proces, postavljena je reforma obrazovanja kao jedan od prioriteta za vlade svih država članica. Reforma obrazovanja široko je prihvaćena kao ključna aktivnost za dugoročnu stabilnost BiH.

Uz zapošljavanje i ekonomiju, obrazovanje i obuka su najvažniji elementi kojima se određuje ekonomski i socijalni položaj mladih, te najvažniji elementi politika prema mladima.

Kao što je i definirano Europskom konvencijom o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda, obrazovanje je jedno od osnovnih ljudskih prava.

Što se tiče visokoškolskog obrazovanja, Bolonjski proces je najvažnija i sveobuhvatna reforma visokog obrazovanja u Evropi. Cilj Bolonjskog procesa jest priznavanje kvalifikacija zaposlenima i studentima na cijeloj teritoriji Europske unije, što će im omogućiti veću mobilnost i veće mogućnosti za zapošljavanje. Ipak, izazov je provedba i primjena međunarodnih standarda o ljudskim pravima koje je BiH potpisala u domeni obrazovanja. Iako prema međunarodnim konvencijama država treba poštovati pravo roditelja da osigura obrazovanje i nastavu u skladu s vlastitim vjerskim i filozofskim uvjerenjima roditelja, to nije slučaj na cijeloj teritoriji u BiH, posebno u sredinama gdje žive manjine ili etnička grupa koja je u manjini na tom području, a kojima ovo pravo nije zagarantirano. Budući da BiH teži ulasku u Europsku uniju, potrebno je i da u domeni obrazovanja mladih ispuni određene kriterije date u konvencijama EU i strategijama EU. Strategija integriranja BiH u EU definira mjere nostrifikacije diploma, usklađivanje obrazovnog sustava s potrebama tržišta rada i poduzetništva u BiH. Rad visokoškolskih ustanova mora biti usklađen s radom ovih ustanova u EU. Struktura i oblik visokog obrazovanja, te nastavni planovi i programi moraju se mijenjati i usklađivati.

2.1. Srednješkolsko obrazovanje

Srednje obrazovanje je regulirano Zakonom o srednjoj školi („Službene novine Zeničko–dobojskog kantona“, broj: 5/04, 20/07, 19/09, 9/11 i 4/14) i ostalim propisima u skladu sa ovim zakonom.

Tipovi srednjih škola su:

- a) gimnazija,
- b) srednja umjetnička škola,
- c) srednja tehnička i srodna škola,
- d) srednja stručna škola,
- e) mješovita srednja škola,
- f) srednja škola za vjerske službenike.

Srednje stručno obrazovanje i obuka predstavljaju integralni dio obrazovnog sustava u Bosni i Hercegovini koje osigurava stjecanje vještina i znanja iz određenih zanimanja i osnovu kontinuirane obuke s ciljem aktivnog uključivanja u proces rada ili nastavka daljnjeg obrazovanja, a podrazumijeva različite vrste i oblike odgoja i obrazovanja, osposobljavanja i usavršavanja kroz početno kontinuirano, redovno ili obrazovanje odraslih i obavljanje prakse, a obuhvaća i stručnu obuku učenika i odraslih lica.

Škole srednjeg stručnog obrazovanja i obuke se organiziraju kao: srednja tehnička i stručna škola, umjetnička škola, škola posebne namjene i druge vrste škola koje ispunjavaju uvjete za obavljanje djelatnosti obrazovanja propisane zakonom.

U srednjim školama se pored opće-obrazovanog programa realiziraju i programi stručnog obrazovanja čime se stječu odgovarajuće stručne spreme tj. zvanja/zanimanja.

Klasifikacijom zanimanja za srednje stručno obrazovanje i obuku utvrđuje se srodnost zanimanja, dužina školovanja, razina i oblik obrazovanja i tip škole, uključujući srednje stručno obrazovanje i obuku po VET programu.

U srednjem stručnom obrazovanju i obuci (VET) moguće je organizirati izvođenje praktične nastave s proizvodnim radom u školskim radionicama za praktičnu nastavu, kao i u preduzećima i drugim institucijama, s ciljem osiguravanja adekvatnog stručnog obrazovanja i spreme.

Na području Zeničko-dobojskog kantona djeluje 34 srednje škole koje je u 2015./2016. pohađalo 10957 učenika. Od toga 970 učenika su završili trogodišnje obrazovanje, dok je 2787 učenika završilo četverogodišnje obrazovanje.

U školskoj godini 2016./2017. broj upisnih u srednje škole je 3678 učenika.

Mladi sa posebnim potrebama koji se ne mogu uključiti u inkluzivnu nastavu imaju u mreži srednjih i osnovnih škola škole koje im omogućuju osnovno i srednje obrazovanje.

Resorno ministarstvo u protekle dvije godine nije provodilo nikakve reforme po pitanju srednjeg obrazovanja. U tijeku je izrada novog zakona o srednjim školama, koji u sklopu zakonske procedure trenutno, u formi nacрта prolazi proces javne rasprave po općinama. Time Ministarstvo nastavlja aktivnosti u cilju donošenja zakonskih i podzakonskih akata, ako i nastavka suradnje sa *Federalnim ministarstvom za obrazovanje i nauku* te institucijama međunarodne zajednice zaduženim za monitoring i evaluaciju prihvaćenih standarda i zakonskih rješenja.

Po pitanju materijalno-tehničkih uvjeta koji se odnose na procjenu stanja s aspekta tipova nastave (općeobrazovna nastava, stručno-teorijska nastava i praktična nastava) i tipova nastavnih planova i programa na području Zeničko-dobojskog kantona nastava se realizira uglavnom u zadovoljavajućim uvjetima. Također, stanje opreme za realizaciju stručno-teorijske nastave je na prilično zadovoljavajućoj razini. Međutim raspoložive količine repromaterijala za realizaciju stručno-teorijske, a osobito praktične nastave su na izrazito nezadovoljavajućoj razini, jer većina praktične nastave realizira u školskim radionicama i učionicama, dok se sasvim mali udio praktične nastave obavlja izvan škole.

Mjere koje se poduzimaju na unaprijeđenju stanja u srednjem obrazovanju uglavnom se odnose na stručno usavršavanje uposlenika, te na financijska ulaganja srednje obrazovanje kroz plaće i naknade, te materijalna i kapitalna ulaganja.

Stručno usavršavanje uposlenika srednjih škola ostvaruje se kroz različite vidove kolektivnog i individualnog usavršavanja čiji su nositelji Pedagoško zavod, Ministarstvo za obrazovanje, nauku, kulturu i sport Zeničko-dobojskog kantona i škole. Pored navedenih institucija i ustanove, seminare, radionice ili obuke, kao dio projektnih aktivnosti, organiziraju domaće, strane i međunarodne vladine i nevladine organizacije u partnerstvu sa Ministarstvom za obrazovanje, nauku, kulturu i sport Zeničko-dobojskog kantona i Pedagoškim zavodom.

Financijska ulaganja u srednjoškolskom obrazovanju kontinuirano se planiraju iz Proračuna Zeničko-dobojskog kantona, ali i iz vlastitih prihoda škola. Proračunom se planiraju sredstva za plaće i naknade troškova zaposlenika, izdaci za materijal i usluge (izdaci za energiju, komunalne usluge, nabava materijala, putni troškovi, tekuće održavanje, ugovorene i druge posebne usluge), nabavka opreme, rekonstrukcija i investicijsko održavanje.

Proračunska stavka *Kapitalni izdaci* namijenjena je za nabavku opreme, ali i neophodne sanacije, rekonstrukcije i adaptacije samih objekata. Kroz proračunsku stavku *Izdaci za materijal i usluge* osiguravaju se sredstva, između ostalog, za nabavku potrošnog i repromaterijala iza izvođenje općeobrazovne, stručno-teorijske i praktične nastave.

Potrebno je spomenuti da škole iz vlastitih prihoda, ali i iz drugih izvora (donacije, projekti i sl.), također, osiguravaju nabavku opreme i repromaterijala, sanaciju prostora, kao i stručno usavršavanje nastavnog kadra.

U skladu s gore navdenim nedostacima, preporuča se sljedeće:

- Imajući u vidu da je prioritetni zadatak srednjeg stručnog obrazovanja osposobljavanje učenika za ulazak na tržište rada sa svim potrebnim kompetencijama u skladu sa zahtjevima radnog mjesta neophodno je osigurati materijalno-tehničke uvjete za realizaciju nastave što podrazumijeva značajnija ulaganja u opremanje škola. U tom smislu potrebno je planirati u proračunu veća sredstva za poboljšanje prostornih uvjeta, opremu i repromaterijal za realizaciju nastave. Pri tom i vlastita sredstva škola u većem obujmu usmjeravati na nabavku potrebne opreme i repromaterijala.
- Pored proračunskih sredstava za ove namjene osigurati značajnija sredstva putem apliciranja na projekte predpristupnih fondova Europske unije i drugih međunarodnih organizacija te domaćih i stranih donatora.
- Okvirni zakon o srednjem stručnom obrazovanju i obuci u Bosni i Hercegovini, sa kojim je usklađen Zakon o srednjoj školi Zeničko-dobojskog kantona, propisuje da se u školama srednjeg stručnog obrazovanja primjenjuju, koliko god je to moguće, modularni nastavni planovi i programi. U tom smislu potrebno je da škole planiraju upis učenika u zanimanja za koja postoje NPP-i razvijeni

primjenom modularne metodologije (za 74 zanimanja) čime bi obuhvat učenika od samo 20% bio znatno povećan.

- S obzirom na značaj praktične nastave za razvijanje praktičnih znanja i vještina, a koje se sveobuhvatnije postiže u konkretnoj radnoj sredini, potrebno je jače povezivanje sa poslovnim sektorom s ciljem realizacije praktične nastave kod poslodavaca u većem postotku. Time bi se i nedostatak prostora i opremljenosti školskih radionica i učionica mogao ublažiti a učenicima omogućiti da kvalitetnije razvijaju stručne kompetencije, uče ono što je potrebno tržištu rada, kao i da se upoznaju sa novim tehnologijama i tehnikama rada.
- Razvijati kod učenika poduzetničke kompetencije i poticati ih da kroz projektni rad pronalaze dodatne načine nabavke potrebne opreme i repromaterijala za uspješniju realizaciju praktične nastave.
- U narednom periodu intenzivirati obuke nastavnika, pedagoga i ravnatelja/pomoćnika ravnatelja škola srednjeg stručnog obrazovanja za primjenu modularnih nastavnih planova i programa kroz sinergijsko djelovanje Ministarstva za obrazovanje, nauku, kulturu i sport, Pedagoškog zavoda i škola.
- Sredstva za realizaciju obuka planirati u proračunu, ali i kroz projekte i apliciranje za sredstva kod međunarodnih fondova, domaćih i stranih organizacija;
- U procesu osposobljavanja nastavnika za rad po modularnim nastavnim planovima i programima koristiti postojeće kapacitete Pedagoškog zavoda i škola u ljudskim resursima (mentore/trenere), ali i raditi na proširenju kruga lica koja su osposobljena za realizaciju obuka za primjenu modularnih nastavnih planova i programa;
- Potaknuti škole da jačaju profesionalne zajednice učenja i koriste vlastite kadrovske potencijale za internu edukaciju, ali i da kroz izradu projekata i apliciranje za njihovo financiranje kod međunarodnih fondova i domaćih i stranih organizacije provode obuke i u drugim školama;
- Dugoročno planirati da svi nastavnici zaposleni u srednjim školama budu osposobljeni za primjenu modularnih nastavnih planova i programa.

2.2. Visoko obrazovanje

Organizacija i funkcioniranje visokog obrazovanja na području Kantona je definirano Zakonom o visokom obrazovanju Zeničko-dobojskog Kantona. Ovim zakonom uređuju se sustav, uvjeti i način obavljanja djelatnosti visokog obrazovanja, financiranje, kao i druga pitanja od značaja za obavljanje ove djelatnosti na području Zeničko-dobojskog kantona.

Razvoj djelatnosti visokog obrazovanja na području Kantona utvrđuje se Strategijom razvoja visokog obrazovanja, koju donosi Skupština Zeničko-dobojskog kantona, na prijedlog Vlade Zeničko-dobojskog kantona. Strategijom razvoja visokog obrazovanja utvrđuju se strateški interesi i potrebe Kantona u oblasti visokog obrazovanja, mjere za osiguravanje razvoja i unapređenja kvalitete visokog obrazovanja, financiranje, kao i druga pitanja od značaja za razvoj visokoškolske djelatnosti na području Kantona.

Oblast visokog obrazovanja organizira se putem Univerziteta u Zenici.

Misija Univerziteta u Zenici zasniva se na tri osnovne komponente visokog obrazovanja:

- nastavno-znanstveni (obrazovni) rad
- znanstveno-istraživački rad
- servis društvene zajednice

Radi lakšeg sagledavanja i upravljanja procesima na Univerzitetu, one se mogu raščlaniti na sljedeći način:

- obrazovanje, kako kroz nastavni tako i kroz znanstveno-istraživački proces, visokokvalitetnih, mladih stručnjaka (studenata), ali i odraslih, u svim oblastima nastave koji postoje na Univerzitetu, tako da mogu biti produktivni u svojim postojećim i budućim aktivnostima,
- kontinuirano praćenje i unapređivanje znanstveno-istraživačkog rada na Univerzitetu; osposobljavanje (obrazovanje) i uključivanje što većeg broja mladih ljudi (asistenata i drugog podmlatka) u ovaj proces; povezivanje Univerziteta s okolinom, privrednim i kulturnim zbivanjima.

Misija UNZE-a uključuje pomaganje ekonomskog, socijalnog i kulturnog razvoja unutar i izvan granica regije i države, osiguravajući znanstvenu i tehničku podršku. Pri tome, UNZE se mora uklapati u nacionalne i internacionalne kriterije kvaliteta obrazovnih i znanstvenih djelatnosti i rezultata. Drugim riječima, svi rezultati nastavno-znanstvenog, znanstveno-istraživačkog i stručnog rada na UNZE-u moraju sadržavati karakter univerzalnih vrijednosti, koji se ne mjere regionalnim kvalitativnim ocjenama.

Obrazovanje na Univerzitetu stječe se na univerzitetskim studijama koji se organiziraju i izvode na fakultetima, akademijama, visokim školama, kao njegovim organizacijskim jedinicama i pridruženim članicama, odnosno na razini Univerziteta, kada se radi o multidisciplinarnim i interdisciplinarnim studijskim programima. Univerzitetski studiji se organiziraju u 3 (tri) ciklusa:

- *studij prvog ciklusa* (dodiplomski studij), koji se vrednuje s najmanje 180, odnosno 240 ECTS bodova;
- *studij drugog ciklusa* (postdiplomski magistarski studij ili skraćeno magistarski studij), nakon stjecanja stupnja dodiplomskog studija, koji se vrjednuje sa 60, odnosno 120 ECTS bodova; te
- *studij trećeg ciklusa* (postdiplomski doktorski studij ili skraćeno doktorski studij), koji se vrjednuje sa 180 ECTS bodova.

Svaki semestar studija vrjednuje se s po 30 ECTS bodova, u svakom ciklusu, s tim da ukupan broj ECTS bodova u prvom i drugom ciklusu iznosi 300 bodova.

Na postojećim studijskim odsjecima prvog i drugog ciklusa (3+2 i 4+1) nastava se realizirala po Bolonjskom principu. Treba naglasiti da se akademski opus dodiplomskih studija na Univerzitetu u Zenici u 2015. godini ogledao u **ukupno 26 studijskih programa**. Pregled je dat u nastavku:

Dodiplomski studiji

- 1. Fakultet za metalurgiju i materijale:** Metalurgija (4+1+3); Materijali: Smijer za metalne materijal (4+1+3), Smijer za nemetalne materijale (4+1+3); Hemijsko inženjerstvo;
- 2. Mašinski fakultet:** Inženjerski dizajn proizvoda (4+1+3); Menadžment proizvodnim tehnologijama (4+1+3); Inženjerska ekologija (4+1+3); Održavanje (4+1 3); Opće mašinstvo (3+2+3);
- 3. Filozofski fakultet:** Razredna nastava (4+1+3); Engleski jezik i književnost (4+1+3); Njemački jezik i književnost (4+1+3); Turski jezik i književnost (4+1+3); Matematika i informatika (4+1+3); Bosanski, hrvatski, srpski jezik i književnost (4+1+3); Kulturalni studij (4+1+3);
- 4. Pravni fakultet:** Pravo, opći smjer(4+1+3);
- 5. Ekonomski fakultet:** Menadžment poduzeća (4+1+3); računovodstveni i revizijski menadžment (4+1+3);
- 6. Zdravstveni fakultet:** Opći smjer zdravstvene njege(3+2+3);
- 7. Politehnički fakultet:** Građevinarstvo (4+1+3); Proizvodni biznis (3+2+3);
- 8. Islamski pedagoški fakultet:** Islamska vjeronauka (4+1+3); Predškolski odgoj i obrazovanje (3+2+3); Socijalna pedagogija (4+1+3); Arapski jezik i književnost (4+1+3);

U akademskoj godini 2015/2016 na Univerzitetu u Zenici bilo je **3807 studenata prvog ciklusa studija**. Prikaz studenata po fakultetima i godinama studija prikazna je u tabeli ispod.

Tabela 5. UKUPAN BROJ STUDENATA NA I (prvom) CIKLUSU STUDIJA NA UNIVERZITETU U ZENICI ak. 2015/16. god.

UNIVERZITET U ZENICI OJ/FAKULTET	S S	I godina				II godina				III godina				IV godina				Apsolven.		Ukupno				S	
		R	Rs	V	U	R	Rs	V	U	R	Rs	V	U	R	Rs	V	U	Ss	Bs	R	Rs	V	U		
MAŠINSKI FAKULTET U ZENICI	P	186	44	/	230	50	/	/	50	59	/	/	59	36	/	/	36	41	44	331	44	/	375	460	
	p	113	4	/	117	53	2	/	55	16	/	/	16	/	/	/	/			182	6	/	188	188	
	U	299	48	/	347	103	2	/	105	75	/	/	75	36	/	/	36	41	44	513	50	/	563	648	
FAKULTET ZA METALURGIJU I MATERIJALE	P	104	13	-	117	20	2	-	22	18	2	-	20	29	-	-	29	21	13	171	17	-	188	222	
	p	58	2	-	60	7	-	-	7	6	-	-	6	-	-	-	-	-	-	71	2	-	73	73	
	U	162	15	-	177	27	2	-	29	24	2	-	26	29	-	-	29	21	13	242	19	-	261	295	
PEDAGOŠKI FAKULTET	P	87	117	/	204	77	52	2	131	77	37	2	116	74	20	5	99	61	45	315	226	9	550	656	
	p	30	45	1	76	12	8	/	20	18	8	7	33	/	/	/	/	/	/	60	61	8	129	129	
	U	117	162	1	280	89	60	2	151	95	45	9	149	74	20	5	99	61	45	375	287	17	679	785	
EKONOMSKI FAKULTET	P	41	70	30	141	39	20	1	60	38	3	-	41	50	7	-	57	32	-	168	100	31	299	331	
	p	5	3	-	8	14	2	1	17	3	-	-	3	-	-	-	-	-	-	22	5	1	28	28	
	U	46	73	30	149	53	22	2	77	41	3	-	44	50	7	-	57	32	-	190	105	32	327	359	
PRAVNI FAKULTET	P	87	34	10	131	54	13	3	70	48	9	4	61	51	21	7	79	49	45	240	77	24	341	435	
	p	45	27	3	75	26	10	10	46	21	10	27	58	-	-	6	6	-	-	92	47	46	185	185	
	U	132	61	13	206	80	23	13	116	69	19	31	119	51	21	13	85	49	45	332	124	70	526	620	
ZDRAVSTVENI FAKULTET	P	10	20	35	65	11	10	23	44	10	3	16	29	-	-	-	-	41	20	31	33	74	138	199	
	p	5	8	19	32	-	4	1	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	5	12	20	37	37	
	U	15	28	54	97	11	14	24	49	10	3	16	29	-	-	-	-	41	20	36	45	94	175	236	
ISLAMSKI PEDAGOŠKI FAKULTET	P	91	43	48	182	69	17	9	95	40	12	15	67	9	2	11	22	45	-	209	74	83	366	411	
	p	18	12	22	52	7	5	8	20	2	1	3	6	-	-	-	-	-	21	27	18	33	78	99	
	U	109	55	70	234	76	22	17	115	42	13	18	73	9	2	11	22	45	21	236	92	116	444	510	
POLITEHNIČKI FAKULTET	P	112	4	0	116	53	2	0	55	43	4	0	47	18	1	0	19	28	0	226	11	0	237	265	
	p	62	2	0	64	13	1	0	14	2	0	0	2	0	0	0	0	0	0	9	77	3	0	80	89
	U	174	6	0	180	66	3	0	69	45	4	0	49	18	1	0	19	28	9	303	14	0	317	354	
SVEUKUPNO	P	718	345	123	1186	373	116	38	527	333	70	37	440	267	51	23	341	318	167	1691	582	221	2494	2979	
	p	336	103	45	484	132	32	20	184	68	19	37	124	-	-	6	6	-	30	536	145	108	798	828	
	U	1054	448	168	1670	505	148	58	711	401	89	74	564	267	51	29	347	318	197	2227	736	329	3292	3807	

LEGENDA: R-redovni student, Rs-redovni samofinansirajući studenti, V-vanredni studenti, U- ukupno, Ss -apsolventi sa statusom–u apsolventskom stažu, Bs - ostali–studenti koji polažu ispite (istekao aps.staž), P-prvi put upisani, p-ponovci, S-sveukupno, U-ukupno

Postdiplomski studiji (raniji predbolonjski studiji)

Akademski opus postdiplomskih studija Univerziteta u Zenici se u 2015. godini ogledao u polaganju ispita na studijskim programima drugog ciklusa.

- 1. Mašinski fakultet** 6 odsjeka: *Metrologija, inženjerska ekologija, Upravljanje kvalitetom, Dizajn proizvoda, Proizvodni menadžment, Održavanje*
- 2. Fakultet za metalurgiju i materijale** 3 odsjeka: *Metalurgija, Suvremeni materijali, Suvremeni metalni materijali i njihova primjena u industriji*
- 3. Pravni fakultet** 4 oblasti: *Građansko pravo, Krivično pravo, Historija države i prava, Državno i međunarodno javno pravo*
- 4. Ekonomski fakultet** 3 oblasti: *Menadžment, Marketing, Revizija i računovodstvo*
- 5. Pedagoški/filozofski fakultet** 1 oblast: *Obrazovni menadžment*
- 6. Studijski programi pri Univerzitetu** *Interdisciplinarni studij u oblasti društveno-humanističkih nauka, Studij u oblasti biomedicine*
- 7. Studij drugog ciklusa (četvrosestrialni studij po formuli 3+2 i dvosestrialni studij po formuli 4+1)** *Metalurgija, Metalni materijali, Nemetalni materijali, Kemijsko inženjerstvo, Inženjerski dizajn proizvoda, Inženjerska ekologija, Menadžment proizvodnim tehnologijama, Održavanje, Menadžment poduzeća, Računovodstvo i revizijski menadžment, Građansko pravo, Krivično pravo, Državno i*

međunarodno javno pravo, Engleski jezik i književnost, Njemački jezik i književnost, Turski jezik i književnost, Razredna nastava, B/H/S jezik i književnost, Matematika i informatika, Zdravstvena njega i menadžment, Socijalna pedagogija, Menadžment kvaliteta u religijskoj edukaciji, Islamska vjeronauka, Predškolski odgoj.

Ukupan broj studenata predbolonjskog magistarskog studija i bolonjskog II (drugog) ciklusa studija:

Br.	Fakultet	Predbolonjski studij	Bolonjski studij	Ukupno
1.	Fakultet za metalurgiju i materijale	4	37	41
2.	Mašinski fakultet	163	70	233
3.	Filozofski fakultet	17	132	149
4.	Pravni fakultet	49	204	253
5.	Ekonomski fakultet	96	248	344
6.	Zdravstveni fakultet	/	87	87
7.	Politehnički fakultet	/	/	/
8.	Islamski pedagoški fakultet	/	105	105
	UKUPNO	329	883	1212

Promatrajući prethodne dvije tabele, vidljivo je da je ukupan broj studenata I (prvog) i II (drugog) ciklusa studija na Univerzitetu u Zenici je $3807 + 1212 = 5019$.

Ukupan pregled broja diplomanata i magistranata promoviranih u listopadu 2015. godine.

FAKULTET	DIPLOMANTI			MAGISTRI		
	ZAVRŠENICI I (prvog) CIKLUSA STUDIJA – DODIPLOMSKI STUDIJ			ZAVRŠENICI II (drugog) CIKLUSA STUDIJA – MAGISTARSKI STUDIJ	Magistri znanosti	Uk.
	VI st.	VII st.	Uk.	STRUKE		
FAKULTET ZA METALURGIJU I MATERIJALE	/	31 (28B)	31	1	2	3
MAŠINSKI FAKULTET	/	39 (33B)	39	1	14	15
FILOZOFSKI FAKULTET	/	157 (142B)	157	6	3	9
EKONOMSKI FAKULTET	/	122 (122B)	122	1	9	10

PRAVNI FAKULTET	/	79 (79B)	79	8	8	16
ZDRAVSTVENI FAKULTET	/	60 (60B)	60	9	4	13
ISLAMSKI PEDAGOŠKI FAKULTET	/	91 (91B)	91	3	/	3
POLITEHNIČKI FAKULTET	/	9 (9B)	9	/	/	/
UNIVERZITETSKI INTERDISCIPLINARNI PDS	/	/	/	/	2	2
Ukupno	/		588	29	42	71
UKUPNO			588+71=659			

Broj magistara znanosti: 42
 Broj magistara struke: 29
 Broj diplomanata: 588

Ukupan broj kandidata za promociju u listopadu 2015. godine: 695

Doktorski studij

Na Univerzitetu u Zenici je ukupno prijavljeno i odobreno za izradu 140 doktorskih disertacija, od čega je trenutno u izradi 50 disertacija. Od ukupnog broja prijavljenih disertacije do sada je obranjeno 90 doktorata, od čega je od 01. 01. 2015. do 31. 12. 2015. godine obranjeno **10 doktorskih disertacija**.

Problemi s kojima se susreće visoko obrazovanje:

1. Nedostatak nastavnog osoblja
2. Nedostatak istraživača
3. Nelojalna konkurencija
4. Zastarjeli nastavni programi
5. Nedostatak kabineta i opreme za praktičnu nastavu

Mjere koje se poduzimaju na unapređenju stanja u visokom obrazovanju:

1. Usklađivanje nastavnih planova i programa sa direktivama EU
2. Uvođenje novih programa i zvanja prema potrebama tržišta rada
3. Stimuliranje najboljih studena za angažman na Univerzitetu
4. Stimuliranje studenata deficitarnih zanimanja i studenata sa prosjekom ocjena 9 i više

2.3. Obrazovanje odraslih

Obrazovanje odraslih na području Zeničko-dobojskog kantona vrši se u skladu sa Zakonom o obrazovanju odraslih i odvija se kao formalno, neformalno, informalno i/ili samousmjereno učenje.

Formalno obrazovanje odraslih je djelatnost koja se realizira u javnim i privatnim obrazovnim ustanovama verificiranim od strane Ministarstva radi stjecanja općeg obrazovanja, odgovarajućih

kvalifikacija, znanja, vještina i kompetencija u skladu sa propisanim standardima i nastavnim planovima i programima donesenim ili odobrenim od strane Ministarstva.

Formalno obrazovanje odraslih obuhvaća:

- a) osnovno obrazovanje odraslih;
- b) srednjoškolsko obrazovanje odraslih: stjecanje srednje školske ili stručne spreme, niže stručne spreme, prekvalifikaciju, dokvalifikaciju, osposobljavanje i usavršavanje;
- c) obrazovanje na visokoškolskim ustanovama lica koja su stekla visokoškolsko obrazovanje.

Neformalno obrazovanje mogu organizirati i provoditi centri za obrazovanje odraslih, osnovne škole, srednje škole, visokoškolske ustanove, škole/centri stranih jezika, škole/centri za informacijsko-komunikacijske tehnologije, centri za kulturu i obrazovanje, auto-škole, ustanove za smještaj i brigu o osobama s posebnim potrebama, te penološke i druge ustanove, udruge građana, privredni subjekti i druga pravna lica koja su, između ostalog, kao svoju djelatnost navela neformalno obrazovanje odraslih.

Informalno učenje odraslih označava aktivnosti u kojima odrasla osoba prihvaća stajališta i pozitivne vrijednosti, te vještine i znanja iz svakodnevnog iskustva i različitih drugih utjecaja i izvora iz svoje okoline.

Samousmjereno učenje odraslih označava aktivnosti u kojima odrasla osoba samostalno uspostavlja kontrolu nad procesom učenja kao i odgovornost za rezultate učenja.

3. Socijalna politika, rad i zapošljavanje

3.1. Socijalna zaštita

Zakonom o socijalnoj zaštiti, zaštiti civilnih žrtava rata i zaštiti porodice sa djecom („Sl. novine Zeničko-dobojskog kantona“, broj: 13/07, 13/11, 03/15, 02/16 – Kantonalni zakon) određena su prava iz socijalne zaštite koja direktno, ili indirektno kao članovi domaćinstva nositelja prava (roditelj), ostvaruju mlade osobe u stanju socijalne potrebe putem centara za socijalni rad i nadležnih općinskih službi za socijalnu zaštitu na području Zeničko-dobojskog kantona.

Punoljetne mlade osobe koje se nalaze u stanju socijalne potrebe, pojedinci ili njihova domaćinstva, u skladu sa Kantonalnim zakonom ostvaruju sljedeća prava: novčanu i drugu materijalnu pomoć (stalnu novčanu pomoć, jednokratnu i povremenu novčanu pomoć), osposobljavanje za život i rad (djece i mladih s posebnim potrebama); smještaj u drugu obitelj i smještaj u ustanove socijalne zaštite (djece i mladih bez adekvatnog roditeljske skrbi); usluge socijalnog i drugog stručnog rada; dodatak na djecu; naknadu umjesto plaće ženi-majci u radnom odnosu za vrijeme dok odsustvuje sa posla radi trudnoće, porođaja i njege djeteta; novčanu pomoć za vrijeme trudnoće i porođaja žene-majke koja nije u radnom odnosu, jednokratnu pomoć za opremu i pomoć u prehrani djeteta do šest mjeseci i dodatna ishrana za majke-dojlje).

Pored navedenog, centri za socijalni rad i nadležne općinske službe postupaju, između ostalog, u skladu sa Zakonom o zaštiti od nasilja u obitelji („Sl. novine Federacije BiH“, broj: 20/13), obiteljskim zakonom („Sl. novine Federacije BiH“, broj: 35/05, 41/05 i 35/14), Zakonom o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku („Sl. novine“ Federacije BiH“, broj: 07/14) i dr. pozitivnim zakonskim i podzakonskim propisima.

S tim u vezi, u Tabeli br. 1 dat je pregled o raspoloživim podacima o mladim osobama korisnicima prava iz socijalne zaštite i zaštite obitelji sa djecom, te drugih usluga u relevantnoj oblasti:

Korisnici od 15-18 godina starosti	Godina:	UKUPNO:
Djeca bez roditeljske skrbi	2014.	84 (42 M/ 42 Ž)
	2015.	71 (34 M/ 37 Ž)
Odgojno zanemarena i zapuštena djeca	2014.	161 (125 M/ 36 Ž)
	2015.	129 (95 M/ 34 Ž)
Djeca čiji je razvoj ometen obiteljskim prilikama	2014.	314 (151 M/ 163 Ž)
	2015.	386 (184 M/ 202 Ž)
Odgojne mjere prema odgojno zanemarenoj i zapuštenoj djeci od 0-18 godina starosti:		
- sudska odluka	2014.	77
	2015.	53
- pojačan nadzor (od strane roditelja, staratelja, druge obitelji, organa starateljstva)	2014.	75
	2015.	78
- upućivanje u ustanovu	2014.	6
	2015.	4
- ostale mjere	2014.	73
	2015.	55
Materijalno neosigurana i za rad nesposobna lica starosti od 19-27 godina	2014.	546 (216 M/ 330 Ž)
	2015.	372 (144 M/ 228 Ž)
Materijalno neosigurana i za rad sposobna lica starosti od 19-27 godina	2014.	1737 (785 M/ 952 Ž)
	2015.	1084 (790 M/ 1014 Ž)
Lica sa društveno negativnim ponašanjem starosti od 19-27 godina (sa asocijalnim ponašanjem, alkoholičari, narkomani, prostitucija, skitnja i prosjačenje, ostali oblici)	2014.	138 (105 M/ 33 Ž)
	2015.	111 (84 M/ 27 Ž)
Nasilje u obitelji djece i omladine, starost od 15 – 27 godina	2014.	57 (19 M/ 38 Ž)
	2015.	70 (21 M/ 49 Ž)

S obzirom na to da je u članku 4. Zakona o mladima („Sl. novine Federacije BiH“, broj: 36/10) definirano da su 'omladina' ili 'mladi' osobe u životnoj dobi od 15 do navršениh 30 godina starosti, iz date tabele je vidljivo da postojeće evidencije iz oblasti socijalne zaštite i zaštite obitelji sa djecom nisu usklađene i da podaci nisu kompletirani.

Naime, evidencije se vode prema zakonskim i podzakonskim propisima iz relevantne oblasti, prema kojima je određeno da je dijete osoba od 0-18 godina starosti, odnosno djetetom se smatra i osoba koja, radi ostvarivanja prava na dodatak na djecu i osiguravanja školarine ili stipendije za đake i studente, ima i više od 18, a manje od 27 godina života, dok se ostali korisnici evidentiraju kao 'odrasli'.

Podržavaju se pokrenuti procesi reforme socijalne zaštite sa naglaskom na procese deinstitucionalizacije i transformacije ustanova socijalne zaštite i adekvatnog ostvarivanja prava u skladu sa pozitivnim zakonskim rješenjima i međunarodnim dokumentima, što se ogleda u sljedećim aktivnostima:

- Podrška premještaju štíćenika iz zatvorenih zavoda i smještaj u stambene jedinice u lokalnoj zajednici, trenutno samo u Zenici, gdje im se omogućava stručna podrška za život u lokalnoj zajednici u Ustanovi „Sumero centar za podršku osobama s invaliditetom u zajednici“. Do kraja

lipnja 2016. godine, u ove stambene jedinice je izmješteno ukupno 16 osoba, od čega je 5 mladih osoba;

- Podrška za privremeni smještaj korisnika u Prihvatište za samohrane nezaposlene trudnice i samohrane nezaposlene majke sa djetetom do 12 mjeseci starosti sa područja Kantona, pri JU „Dom porodica“ Zenica (2 mlade majke sa novorođenom djetecom);
- Potpisan Protokol o postupanju i suradnji s ciljem unapređenja zaštite djece bez roditeljske skrbi i djece iz obitelji sa rizikom od razdvajanja, sa pripadajućim obrascima i Hodogramom, broj: 09-35-21055-1-1/14 od 10.12.2015. godine. Potpisnici navedenog Protokola su: Ministarstvo, svi centri/službe i JU „Dom-porodica“ Zenica, čime su preuzeli obavezu da, između ostalog, unaprijede planiranje, implementaciju i praćenje aktivnosti s ciljem adekvatne zaštite navedenih korisničkih grupa djece, u međusobnoj suradnji sa drugim akterima čija je nadležnost zaštita prava djece. Poseban značaj ove aktivnosti se ogleda u tome što će se primjenom donesenih obrazaca omogućiti jednoobrazno postupanje centara/službi na razini Zeničko-dobojskog kantona. Protokol sa pripadajućim obrascima i Hodogramom, predstavlja rezultat djelovanja Radne grupe za realizaciju Prijedloga mjera za provedbu dokumenta Politike zaštite djece bez roditeljske skrbi i obitelji pod rizikom od razdvajanja u FBiH (2006-2016) na području Zeničko-dobojskog kantona za period 2014–2016. godine.
- Podrška implementaciji Plana transformacije JU „Dom-porodica“ Zenica 2014-2016. godine, u vidu sufinanciranja projekta „Podrška mladima JU Dom-porodica u procesu socijalnog stanovanja i njihove društvene integracije“ ove ustanove povodom obilježavanja „Dječije nedjelje u 2015. godini;
- Podrška projektu „Sigurna kuća za žene žrtve nasilja u obitelji i zajednici sa područja općina Zeničko-dobojskog kantona“ koje implementira Udruženje „Medica“ Zenica a kojim se pružaju usluge smještaja u „Sigurnu kuću“ i tretmani na prevenciji i zaštiti žrtava nasilja u obitelji i zajednici. Prema ranije potpisanom Protokolu obaveza Zeničko-dobojskog kantona, odnosno Ministarstva za rad, socijalnu politiku i izbjeglice je da osigura 30% potrebnih sredstava za sufinanciranje rada „Sigurne kuće“. Ministarstvo je aktivno sudjelovalo u radu Koordinacionog tijela na razini Kantona, te koordiniralo sa nadležnim institucijama i organizacijama na izradi dvogodišnjeg Programa mjera za prevenciju, zaštitu i borbu protiv nasilja u obitelji za područje Zeničko-dobojskog kantona 2016-2017, koji je Vlada usvojila Zaključkom, broj: 02-35-21841/15 od 10.12.2015. godine. Ove aktivnosti predstavljaju adekvatan sustavni odgovor lokalne i šire društvene zajednice kada je u pitanju prevencija, zaštita i borba protiv nasilja nad djecom i mladima, planiranje i izdvajanje proračunskih sredstava u ove svrhe, te uspješnu suradnju lokalnih i kantonalnih institucija sa nevladinim sektorom.

Kontinuirano se provode aktivnosti s ciljem unapređenja usluga dnevnog zbrinjavanja osoba s invaliditetom s ciljem ostanka istih u biološkim obiteljima i u lokalnim zajednicama, te adekvatnog socijalnog uključivanja. Aktivnosti podrazumijevaju sufinanciranje projekata koji se provode u suradnji sa ustanovama i organizacijama civilnog društva s ciljem povećanja dostupnosti navedenih usluga na području Kantona, ali i sufinanciranja i intenziviranje procesa na jačanju kapaciteta novouspostavljene JU Centar za djecu i odrasle osobe s posebnim potrebama Zeničko-dobojskog kantona sa poslovnim jedinicama u Visokom i Tešnju, te omogućavanja kontinuiteta u pružanju i povećanju dostupnosti besplatnih usluga za korisnike. Odobravaju se finansijska sredstva za obilježavanje Dječije nedjelje.

Zakon o zaštiti i postupanju sa maloljetnicima u krivičnom postupku (Službene novine FBiH, br.7/14), primjenjuje se od veljače 2015. godine. Bit ovog Zakona ogleda se u novom modelu postupanja prema maloljetnim prestupnicima, nude se efektivniji programi, rješenja i izbjegava se stigmatizacija mladih. Ovaj Zakon nudi set alternativnih mjera ili intervencija u sam odgoj maloljetnika, čime se represivni rad preseljava na preventivni. Taj novi model jest mogućnost izricanja odgojnih preporuka, i svrha im je da se ne pokreće krivični postupak prema maloljetniku i ne izriču krivične sankcije, čime se utječe na pravilan razvoj maloljetnika i jačanje njegove osobne odgovornosti. Odgojne preporuke prema Zakonu predstavljaju oblik alternativnih mjera koje tužitelji ili suci na osnovu principa oportuniteta

primjenjuju prema maloljetnom počinitelju krivičnog djela vršeći tako skretanje (diverziju) sa uobičajenog krivičnog postupka. Prema iskustvu i mišljenju sudaca i drugih stručnjaka, koji rješavaju postupke sa maloljetnicima donošenje ovog Zakona je pohvaljeno, jer se smatra da se izricanjem sankcija odnosno kažnjavanjem nisu postizali željeni rezultati. Naveli su da se od odgojnih preporuka najčešće izriče “uključivanje u rad bez nadoknade u humanitarne organizacije ili poslove socijalnog, lokalnog ili ekološkog sadržaja”. Korištenje mjere upozorenja / policijsko upozorenje (za dijela za koja je propisana novčana kazna ili kazna zatvora do tri godine), prema dosadašnjem iskustvu, također se pokazalo kao dosta uspješan model odgovora na maloljetnika koji je prvi put došao u sukob sa zakonom.

3.2. Rad i zapošljavanje

U ovom poglavlju su prikazani podaci iz evidencije nezaposlenih osoba koju vodi JU Služba za zapošljavanje Zeničko-dobojskog kantona. Podaci se odnose na mlade nezaposlene osobe do 30 godina starosti i prikazuju obrazovnu strukturu mladih nezaposlenih osoba u 2015. godini, dužinu vremena koju provode na evidenciji nezaposlenih osoba, te radno iskustvo koje posjeduju. Također su prikazane i određene aktivnosti i usluge koje Služba za zapošljavanje pruža mladim nezaposlenim osobama.

2.1. Podaci po starosnoj i obrazovnoj strukturi u 2015. godini:

Godine starosti	Spol	Ukupno	Stupanj stručne spreme							
			VSS	VŠS	SSS	NSS	VKV	KV	PK	NK
15-19	Ukupno	1.633	0	0	288	1	0	941	6	397
	Žene	762	0	0	152	0	0	325	5	280
20-24	Ukupno	12.509	632	9	5.333	2	6	5.259	63	1.205
	Žene	6.001	478	7	2.740	0	5	1.955	50	766
25-29	Ukupno	6.115	1.275	12	1.666	2	3	2.424	37	696
	Žene	3.405	885	8	919	2	2	1.174	24	391
Ukupno	Ukupno	20.257	1.907	21	7.287	5	9	8.624	106	2.298
	Žene	10.168	1.363	15	3.811	2	7	3.454	79	1.437

2.2. Podaci o dužini čekanja na evidenciji u 2015. godini

SS	Do 6 mjeseci		6-9 mjeseci		9-12 mjeseci		1-3 godine		3-6 godina		6-9 godina		preko 9 godina	
	Σ	Žene	Σ	žene	Σ	žene	Σ	žene	Σ	žene	Σ	žene	Σ	žene
KV	2.153	717	271	112	258	101	2.89	1.06	1.80					
NK	396	212	102	52	122	68	7	6	9	782	1.050	549	186	127
NSS	-	-	-	-	-	-	4	2	1	0	-	-	-	-
PK	13	7	1	1	3	3	30	24	26	21	27	17	6	6
SSS	3.019	1.49					2.20	1.11	1.14					
VKV	3	2	1	1	-	-	3	2	1	1	1	1	-	-
VSS	888	640	157	121	134	85	563	395	143	108	20	14	2	0
VŠS	13	8	1	1	-	-	6	5	-	-	1	1	-	-
Ukupno	6.485	3.08					6.30	2.98	3.72	1.96				
		4	773	419	735	376	7	4	1	9	1.892	1.095	344	241

2.3. Podaci o mladim osobama do 30 godina starosti bez radnog iskustva u 2015. g.

	VS	VŠ	SSS	NSS	VK	KV	PK	NK	UKUPNO
Ukupno	1.509	19	5.762	3	5	6.409	98	2.011	15.816
Žene	1.078	14	3.014	0	5	2.536	74	1.315	8.036

Podaci o zapošljavanju mladih do 30 godina po programima zapošljavanja koje je Služba realizirala u 2014. i 2015. godini

Naziv programa	Broj poslodavaca	Broj zaposlenih mladih osoba
Prvo radno iskustvo 2014	235	291
Prvo radno iskustvo 2015	114	211
Program VSS pripravnika Vlade ZDK u 2014/2015	66	102

Rad sa nezaposlenim osobama se u okviru Službe za zapošljavanje Zeničko-dobojskog kantona se odvija kroz nekoliko aktivnosti:

1. Profesionalno informiranje učenika završnih razreda osnovnih i srednjih škola
  - o u 2014. godini profesionalnim informiranjem je bilo obuhvaćeno 66 osnovnih i 35 srednjih škola, odnosno ukupno 9.596 učenika;
  - o u 2015. godini profesionalnim informiranjem je bilo obuhvaćeno 66 osnovnih i 35 srednjih škola, odnosno ukupno 9.558 učenika.
2. Sudjelovanje na radionicama aktivnog traženja posla (informativne radionice, radionice pisanja biografije i popratne dokumentacije i radionice priprema za intervju sa poslodavcem)
3. Izrada individualnog i karijernog plana zapošljavanja (za svakog polaznika gore navedenih radionica se izrađuje individualni i karijerni plan zapošljavanja).
4. Pružanje savjetodavnih i informativnih usluga mladima (na dnevnoj bazi u zavisnosti od iskazanog interesa od strane mladih nezaposlenih osoba).
5. Klub za traženje posla i Pasoš kompetencija
  - o u 2014. godini održano je 45 radionica za 45 korisnika
  - o u 2015. godini održano je 14 radionica za 25 korisnika.

S ciljem omogućavanja adekvatnije brige i socijalne zaštite mladih, neophodno je:

- Unaprijediti suradnju institucija iz sektora obrazovanja, zdravstva i socijalne zaštite, te sektora pravosuđa i sigurnosti i nevladinog sektora;
- Intenzivirati aktivnosti s ciljem blagovremenog financiranja usluga i prava iz oblasti socijalne zaštite i zaštite obitelji sa djecom zbog omogućavanja kontinuiteta u radu sa ranjivim grupama djece, sa posebnim naglaskom na aktivnosti preventivnog karaktera;
- Kontinuirano jačanje kadrovskih i materijalno-tehničkih kapaciteta centara za socijalni rad/nadležnih službi za socijalnu zaštitu;
- Inicirati aktivnosti s ciljem integriranja usluge Savjetovaništa pri centrima za socijalni rad/nadležnim služba za socijalnu zaštitu;
- Inicirati aktivnosti s ciljem socijalnog uključivanja mladih koji izlaze iz sustava javne brige (mladi bez roditeljske skrbi i dr.) u lokalnu i širu društvenu zajednicu;
- Uspostavljati i razvijati referalne mehanizme (Protokoli o postupanju i saradnji i dr.), te primjenjivati postojeće s ciljem adekvatnije zaštite obitelji sa djecom i mlade osobe uz primjenu međusektoralnog i multidisciplinarnog pristupa;

- Sufinancirati poslodavce pri zapošljavanju mladih osoba od strane Vlade i općina Zeničko-dobojskog kantona, a posebno poslodavce koji zadrže u radnom odnosu mlade i nakon odrade pripravničkog staža, još najmanje godinu dana.
- Pojačati udio praktične nastave i stažiranja uz studiranje.
- Proširiti sufinanciranje samozapošljavanja mladih nezaposlenih osoba, i dodatno ih educirati o osnovama poduzetništva.

4. Zdravstvena zaštita

Zdravstvena zaštita mladih na području Zeničko-dobojskog kantona se vrši u ugovornim zdravstvenim ustanovama Zavoda zdravstvenog osiguranja. Govoreći o zdravstvenoj zaštiti misli se na kompletnu zdravstvenu zaštitu iz oblasti primarne zdravstvene zaštite (domovi zdravlja sa svojim službama i ljekarnama), sekundarnu zdravstvenu zaštitu (bolničku, vanbolničku, konsultativno-specijalističku, dijagnostiku), ugovorene usluge sa kliničkim centrima i ugovorene usluge sa zavodima, banjsko-klimatskim liječilištima itd.

Veoma je značajno istaći da su djeca i adolescenti do navršениh 26 godina oslobođeni plaćanja participacije za zdravstvene usluge.

Također je važno istaći da je na području Kantona došlo do značajnog unapređenja zdravstvene zaštite djece i omladine što se ogleda u sljedećem:

- 1) Preventivno-promotivna zdravstvena zaštita djece i studenata realizira se u punom kapacitetu od strane Zavoda za javno zdravstvo - Instituta za zdravlje i sigurnost hrane, što se u potpunosti financira sredstvima obaveznog zdravstvenog osiguranja u punom kapacitetu jedino u Zeničko-dobojskom kantonu u cijeloj Federaciji Bosne i Hercegovine.
- 2) Zavod za borbu protiv bolesti ovisnosti prema novim standardima i normativima financira se većinom iz sredstava Zavoda zdravstvenog osiguranja Zeničko-dobojskog kantona. Sredstva za financiranje navedene ustanove su povećana što je rezultiralo proširenjem djelatnosti i uvođenjem novih programa liječenja ovisnika o opioidima, alkoholu, pušenju, kao i drugim oblicima ovisnosti.
- 3) Liječenje studenata unaprijeđeno je radom Studentske ambulante. Pored usluga općeg liječničkog pregleda u ambulanti se obavljaju i usluge osnovne laboratorijske dijagnostike, pisanje recepata, uputnica i druge potrebne medicinske usluge.
- 4) Sportska ambulanta vrši preglede sportske populacije, sistematske i periodične preglede. Važno je naglasiti sportska ambulanta je jedina ambulanta takve vrste u Bosni i Hercegovini.
- 5) Pri Domu zdravlja Zenica u Službi za zdravlje žena postoji posebna ambulanta za adolescentice, što se smatra velikim napretkom kada je u pitanju zdravlje te populacije.
- 6) Pri Centru za mentalno zdravlje Doma zdravlja Zenica organizirano je savjetovalište za djecu i omladinu. Specijalist psihijatar završio je edukaciju iz te oblasti i posjeduje odgovarajući certifikat.
- 7) Odjel adolescentske psihijatrije još nije uspostavljen u Zeničko-dobojskom kantonu, te je potrebno u što kraćem vremenskom periodu osigurati adekvatan prostor na psihijatriji Kantonalne bolnice Zenica i omogućiti obavljanje subspecijalizacije iz adolescentne psihijatrije jednom od psihijatara Kantonalne bolnice Zenica. Liječenje takvih pacijenata se trenutno obavlja van kantona u ugovornim kliničkim centrima Sarajevo i Tuzla.

Iz predočenog se može konstatirati da je Zdravstvena zaštita djece i adolescenata organizirana dosta dobro i prednjači u nekim segmentima u odnosu na druge kantone u Federaciji BiH.

5. Kriminalitet

Maloljetnička delinkvencija

Prema podacima Ministarstva unutarnjih poslova Zeničko-dobojskog kantona, tijekom 2014. godine evidentirano je 138 maloljetnih počinitelja krivičnih djela, što je za 32 počinitelja ili 18,8% manje nego u prethodnoj godini.

Tijekom 2015. godine evidentiran je 171 maloljetni počinitelj krivičnih djela, što je za 33 počinitelja ili 23,9% više nego u prethodnoj godini.

Tijekom 2016. godine evidentirano je 98 maloljetnih počinitelja krivičnih djela, što je za 73 počinitelja ili 42,7% manje nego u prethodnoj godini.

U tabeli koja slijedi, prikazan je pregled broja maloljetnih počinitelja krivičnih djela

KRIMINALITET I MALOLJETNIČKA DELIKVENCIJA

Stanje kriminaliteta od 2013. do 2016. godine

Period	Ukupan broj KD	Po poznatom počinitelju	Po nepoznatom počinitelju	Rasvijetljeno po nepoznatom počinitelju	Postotak rasvijetljenosti po nepoznatom počinitelju	Ukupna rasvijetljenost	Postotak ukupne rasvijetljenosti	Broj prijavljenih lica	Prijavljeni maloljtnici	Prijavljeni povratnici učinjenju KD
2013. godina	3543	1029	2514	1340	53,3%	2369	66,9%	2782	170	1257
2014. godina	3181	950	2231	1224	54,9%	2174	68,3%	2614	138	1092
2015. godina	3058	853	2205	1191	54%	2044	66,8%	2506	171	1044
2016. godina	2835	859	1976	1038	52,5%	1897	66,9%	2223	98	926

Značajan problem za društvo predstavlja maloljetnička delinkvencija, jer se maloljetnici, sve češće pojavljuju kao počinitelji teških imovinskih krivičnih djela, teških krađa i razbojništava, kao i teških krivičnih djela, ubojstava u pokušaju, silovanja, itd.

Iz tog razloga, Uprava policije, u skladu sa postojećim zakonima, radi prema Programu prevencije maloljetničke delinkvencije, koji je izrađen na državnoj razini. Prevencija se prvenstveno odvija kroz realizaciju projekata "Rad policije u zajednici" i "Policajac u školi", kao i pojačanim radom policijskih patrola, u svakodnevnoj suradnji i kontaktima sa menadžmentima i upravama škola, legitimiranjem lica, pregledom vozila, te pretresima lica i ugostiteljskih objekata.

Tijekom 2016. godine, u sklopu programa, Rad policije u zajednici, Odsjek za edukaciju je organizirao predavanja na temu: „Vršnjačko nasilje“ u svim školama na području ZE-DO kantona. Kampanja je obuhvaćala uzrast 7. 8. i 9. razred osnovnih škola, te učenike srednjih škola, kojom prilikom su izvršena predavanja u 1114 razreda na području ZDK. Predavanju je prisustvovalo oko 27.000 učenika. U sklopu kampanje prikazan je video materijal, koji su izradili službenici Odsjeka za edukaciju. U navedenim aktivnostima angažirano je 40 policijskih službenika iz svih policijskih postaja sa područja kantona.

Tijekom 2016. godine evidentirano je 98 maloljetnih počinitelja krivičnih djela. Maloljetnici su prijavljeni za sljedeća krivična djela:

- „teška tjelesna povreda“ (2)
- „laka tjelesna povreda“ (2)
- „sudjelovanje u tuči“ (2)
- „ugrožavanje sigurnosti“ (2)
- „posjedovanje i omogućavanje uživanja opojnih droga“ (1)
- „krađa“ (8)
- „teška krađa“ (53)
- „razbojništvo“ (8)
- „oštećenje tuđe stvari“ (2)
- „prevara“ (2)
- „šumska krađa“ (2)
- „izazivanje opće opasnosti“ (1)
- „ugrožavanje javnog prometa“ (1)
- „teška krivična djela protiv sigurnosti javnog prometa“ (1)
- „nasilničko ponašanje“ (7)
- „samovlašće“ (1)
- „krivotvorenje isprave“ (1)
- „posebni slučajevi krivotvorenja isprave“ (2).

Tijekom 2015. godine evidentiran je 171 maloljetni počinitelj krivičnih djela. Maloljetnici su prijavljeni za sljedeća krivična djela:

- „teška tjelesna povreda“ 3 počinitelja
- „laka tjelesna povreda“ 3 počinitelja
- „sudjelovanje u tuči“ 1 počinitelj
- „ugrožavanje sigurnosti“ 1 počinitelja
- „narušavanje nepovredivosti doma“ 2 počinitelja
- „spolni odnos sa djetetom“ 1 počinitelj
- „bludne radnje“ 1 počinitelj
- „nasilje u obitelji“ 5 počinitelja
- „neovlaštena proizvodnja i stavljanje u promet opojnih droga“ 1 počinitelj
- „posjedovanje i omogućavanje uživanja opojnih droga“ 4 počinitelja
- „krađa“ 25 počinitelja
- „teška krađa“ 98 počinitelja
- „razbojništvo“ 14 počinitelja
- „oštećenje tuđe stvari“ 4 počinitelja
- „šumska krađa“ 2 počinitelja
- „teška krivična djela protiv sigurnosti javnog prometa“ 2 počinitelja
- „lažno prijavljivanje“ 1 počinitelj
- „nasilničko ponašanje“ 1 počinitelj
- „nedozvoljeno držanje oružja ili eksplozivnih materija“ 1 počinitelj
- „krivotvorenje isprave“ 1 počinitelj

Tijekom 2014. godine maloljetnici prijavljeno je 138 počinitelja krivičnih djela. Maloljetnici su prijavljeni za sljedeća krivična djela:

- „teška tjelesna povreda“ 3 počinitelja
- „laka tjelesna povreda“ 2 počinitelja
- „učestvovanje u tuči“ 2 počinitelja
- „ugrožavanje sigurnosti“ 9 počinitelja

- „silovanje“ 1 počinitelja
- „spolni odnos sa djetetom“ 2 počinitelja
- „nasilje u obitelji“ 3 počinitelja
- „neovlaštena proizvodnja i stavljanje u promet opojnih droga“ 1 počinitelj
- „posjedovanje i omogućavanje uživanja opojnih droga“ 3 počinitelj
- „krađa“ 32 počinitelja
- „teška krađa“ 56 počinitelja
- „razbojnička krađa“ 1 počinitelj
- „razbojništvo“ 2 počinitelja
- „utaja“ 2 počinitelja
- „oduzimanje tuđe pokretnine“ 2 počinitelja
- „oštećenje tuđe stvari“ 7 počinitelja
- „izazivanje opće opasnosti“ 2 počinitelja
- „ugrožavanje javnog prometa opasnom radnjom“ 2 počinitelja
- „teška krivična djela protiv sigurnosti javnog prometa“ 2 počinitelja
- „nasilničko ponašanje“ 2 počinitelja
- „nedozvoljeno držanje oružja ili eksplozivnih materija“ 1 počinitelj
- „krivotvorenje isprave“ 1 počinitelj

Tijekom 2013. godine evidentirano je 170 maloljetnih počinitelja krivičnih djela. Maloljetnici su prijavljeni za slijedeća krivična djela:

- „teška tjelesna povreda“ 8 počinitelja
- „sudjelovanje u tuči“ 1 počinitelj
- „upoznavanje djeteta sa pornografijom“ 1 počinitelj
- „nasilje u obitelji“ 1 počinitelj
- „neovlaštena proizvodnja i stavljanje u promet opojnih droga“ 2 počinitelja
- „posjedovanje i omogućavanje uživanja opojnih droga“ 3 počinitelja
- „krađe“ 44 počinitelja
- „teške krađe“ 72 počinitelja
- „razbojništva“ 9 počinitelja
- „oštećenje tuđe stvari“ 7 počinitelja
- „paljevina“ 1 počinitelj
- „šumska krađa“ 6 počinitelja
- „izazivanje opće opasnosti“ 2 počinitelja
- „pripremanje krivičnog djela“ 1 počinitelj
- „lažno prijavljivanje“ 3 počinitelj
- „sprečavanje službene osobe u vršenju službene radnje“ 1 počinitelj
- „nasilničko ponašanje“ 2 počinitelj
- „nedozvoljeno držanje oružja ili eksplozivnih materija“ 2 počinitelj
- „krivotvorenje isprave“ 3 počinitelj

U smislu poboljšanja stanja po problematici mladih na području ZE-DO kantona, ispred Ministarstva unutarnjih poslova Zeničko-dobojskog kantona, bit će poduzeto sljedeće:

- U okviru projekta “Policajac u školi” organizirati predavanja u osnovnim i srednjim školama, gdje će se posebno učenicima od 14 do 18 godina prezentirati rad policije, zakonski propisi, određene negativne pojave u društvu (droga, alkohol, prostitucija, trgovina ljudima i dr.) a što se može dovesti u vezu sa navedenim populacijama, a po uzoru na predavanja održana 2016. godine na temu: „Vršnjačko nasilje”.

- Putem policijskih patrola pojačati pristup policijskih službenika na prostorima u blizini školskih objekata i drugih prostora na kojima se okuplja omladina u smislu da se uspostavi bliži kontakt i dijalog (komunikacija) sa učenicima, nastavnim i rukovodnim osobljem u vezi određenih negativnih pojava, problema i načina rješavanja istih.
- Na sjednicama "Foruma sigurnosti građana" (općinska razina) analizirati stanje sigurnosti sa akcentom na maloljetničku delikvenciju, gdje će se na osnovu toga na razini svake općine donijeti određene mjere, radnje i aktivnosti u cilju poboljšanja stanja sigurnosti i sprječavanja određenih negativnih pojava i događaja.
- Pojačana kontrola i legitimiranje lica, uključujući pregled i pretres lica i vozila, te ugostiteljskih objekata u skladu sa postojećim zakonima. Pojačano prisustvo policijskih službenika na identificiranim mjestima gdje je do sada zabilježeno najčešće okupljanje kriminogenih lica, kao i lica sklonih narušavanju javnog reda i mira, te po procjeni poduzimati zakonom predviđene mjere i radnje.
- Vršiti češće obilaske osnovnih i srednjih škola, posebno u vrijeme školskih odmora, te svakodnevno ostvarivati kontakt sa nastavnim osobljem, pedagogima i odgovornim licima navedenih institucija. Kroz kontrolu sudionika u prometu vršiti pregled, a po ukazanoj potrebi vršiti i pretres vozila i lica u vozilima, a na temelju ZKP-a FBiH-a, a sve u cilju pronalaska sredstava pogodnih za samopovređivanje, povređivanje drugih lica, te predmeta koja potječu iz krivičnih djela i pogodnih za izvršenje krivičnih djela.

6. Omladinsko udruživanje

U Registar udruga Zeničko-dobojskog kantona prema posljednjim podacima Ministarstva za pravosuđe i upravu upisano je ukupno 1559 udruga, od kojih mnoge udruge okupljaju omladinu i mlade, ali sva udruge u svom nazivu nemaju predznak „omladina ili mladi“.

Još od 2006.godine u Zenici djeluje Udruga „Lokalno omladinsko vijeće regije Zenica“.

Vijeća mladih su osnovana u općinama Visoko, Tešanj, Zenica i Kakanj.

Za primjer navest ćemo još neke od udruga:

- Jedinstvena organizacija mladih iz Tešnja,
- Omladinski centar „Desnek“ iz Breze,
- Udruženje „DAMAR OMLADINE“ iz Visokog
- Udruženje Mladi Nemile iz Zenice,
- Mladi Mošćanice iz Zenice,
- Mladi Jablanica iz Tešnja,
- Mladi Kopice iz Maglaja,
- Mladi Mrkotić iz Tešnja,
- Mladi za promjene iz Zenice
- Omladinski edukativni centar iz Zenice,
- Udruženje mladih „Podrška i aktivnosti“ i Zenice,
- Omladinski kulturni centar Nemila iz Zenice,
- Omladinski kulturni centar iz Tešnja,
- Udruženje Klub mladih Gornja Gračanica iz Zenice,
- Udruženje Klub mladih Gorica iz Zenice,
- Udruženje „MLADI MERAJA“ iz Tešnja
- Omladinsko volonterska organizacija „PROCVAT“ iz Kakanja

Što se tiče financiranja udruga („omladinski-mladi“) u 2015. godini, a na osnovu Informacije o nevladinom sektoru u Zeničko-dobojskom kantonu za 2015 godinu, za udruge koje u svom nazivu nose oznaku „mladi“ ili „omladinski“, izdvojeno, od strane Ureda premijera, ministarstava, grada Zenica i općina kako slijedi:

- Ured premijera iznos od 3.500,00 KM,
- Ministarstvo za obrazovanje, nauku, kulturu i sport iznos od 9.100,00 KM,
- Grad Zenica, iznos od 7.000,00 KM,
- Općina Kakanj iznos od 3.000,00 KM,
- Općina Visoko iznos o 1.700,00 KM,
- Općina Breza iznos od 500,00 KM,
- Općina Olovo iznos od 500,00 KM,
- Općina Tešanj iznos od 5.000,00 KM.

7. Sportske aktivnosti mladih

Sport predstavlja svaki oblik tjelesne aktivnosti kojim se, putem organiziranog sudjelovanja ili bavljenja u slobodno vrijeme, cilja na izražavanje ili poboljšavanje tjelesne spremnosti i duševne dobrobiti, stvarajući društvene veze ili dajući rezultate u natjecanju na svim razinama.

Slobodno vrijeme predstavlja skup aktivnosti kojima se pojedinac po svojoj volji može potpuno predati.

Institucije koje su primarno nadležne za pitanja kulture, sporta i slobodnog vremena mladih su nadležna ministarstva na razini entiteta.

Temu sportskih aktivnosti mladih možemo pormatrati kroz školski sport i rekreativni sport.

a) Školski sport

Školski sport podrazumjeva sportske aktivnosti učenika koje se provode kroz vannastvne aktivnosti u školama.

Profesori tjelesnog i zdravstvenog odgoja u svom radnom tjednu obavezni su održati dva školska sata vannastavnih aktivnosti. Na jednom satu aktivno može sudjelovati od 12 do 20 učenika, u ovisnosti od uvjeta za tjelesni i zdravstveni odgoj koje škola posjeduje, što znači da jednom tjedno do 80 učenika, ima dodatnu tjelesnu aktivnost od 45 minuta. U praksi, najviše do 7% učenika je uključeno u sportske sekcije, što je, također, varljivo jer više učenika bude aktivno u različitim sportskim sekcijama.

Termini predviđeni za sportske sekcije, čak i onim školama u kojima postoje uvjeti za realizaciju sekcija u radnom tjednu, nedovoljni su da potaknu značajnije uključivanje učenika u sportske aktivnosti pored redovne nastave tjelesnog i zdravstvenog odgoja. Dva ili četiri školska sata sekcije, u ovisnosti radi li u školi jedan ili dva profesora, nikako ne mogu zadovoljiti potrebe učenika za redovnim bavljenjem tjelesnim aktivnostima, a dodatan problem je što često u dvoranama nema prostora za organiziranje i ta dva sata tjedno. Školske sportske dvorane se ponekad izdaju i na štetu termina predviđenih za sekcije.

Pored školskih sportskih sekcija, učenici koji budu izabrani od strane voditelja sekcije imaju mogućnost sudjelovanja na Malim olimpijskim igrama u svojoj općini, a oni najbolji i na Malim olimpijskim igrama Zeničko-dobojskog kantona i Federacije BiH.

Sportska natjecanja između ekipa škola na razini općina pripremaju, organizuju i provode općinske udruge pedagoga tjelesne i zdravstvene kulture odnosno sportski savezi općina u kojima nije formirana udruga pedagoga tjelesne i zdravstvene kulture. Sportska natjecanja između škola na razini Kantona i šire organizira Kantonalna udruga pedagoga tjelesne i zdravstve kulture u suradnji sa Kantonalnim sportskim savezom i sportskim savezima općina. (Zakon o sportu Zeničko-dobojskog kantona članak 17.)

Program Malih olimpijskih igara, natjecanja učenica i učenika, realizira se ovisno od novčanih sredstava koja se izdvajaju iz *Proračuna*. Zbog finansijskih problema program je siromašniji a time je manji i broj učenika koji sudjeluju u ovom vidu sportske aktivnosti.

Školski sport podrazumjeva mnogo više aktivnosti nego što je to slučaj danas. Upitno je može li se uopće govoriti o školskom sportu, jer broj termina sekcija u školama nije dovoljan za bilo kakav ozbiljan

rad. Rad profesora u sportskim sekcijama se ne plaća, kao što je to bio slučaj ranije, niti se sekcije mogu vrednovati i ulaziti u tjednu normu sati za svakog profesora.

Današnji rad sportskih sekcija sastoji se od selektiranja najuspješnijih učenika koje se onda kratko uigravaju za natjecanja u okviru Malih olimpijskih igara, tako da o školskom sportu možemo pričati samo kao školskom natjecanju najuspješnijih učenika.

Pored stručnog kadra i dovoljnog broja sati, za uspješno organiziranje *Školskog sporta* neophodna je i infrastruktura, odnosno prostor za izvođenje sportskih sekcija i neophodna oprema i rekviziti.

Pod prostornim uvjetima podrazumijevaju se dvorana za tjelesni i zdravstveni odgoj i otvoreni poligon (sportsko igralište) što podrazumijeva prikladnu zaravnjenu, asfaltiranu ili travnatu površinu igrališta raznih dimenzija. U nedostatku dvorana i sportskih igrališta mogu se koristiti i prilagođene učionice u kojima se realizira nastava tjelesnog i zdravstvenog odgoja. Da bi prostorni uvjeti bili na zadovoljavajućoj razini neophodno je da pored dvorane postoji i kabinet za nastavnika, svlačionice za učenike, odvojeno za dječake i djevojčice, mokri čvor, spremište za odlaganje sprava i rekvizita.

b) Rekreativni sport

Rekreativni sport, odnosno rekreativno bavljenje sportom, odnosi se na organiziran vid bavljenja tjelesnom vježbom pod nadzorom stručnih osoba. Takav vid bavljenja sportom može biti povremena ili trajna aktivnost omladine srednjeg i starijeg uzrasta, te odraslih osoba svih dobnih skupina.

Potrebno je naglasiti da se ovdje bavimo isključivo organiziranim rekreativnim sportskim aktivnostima, a ne samoinicijativnim, neredovnim i neorganiziranim fizičkim vježbanjem koje može biti kontraproduktivno za zdravlje.

Stanje u *Rekreativnom sportu* na području Zeničko-dobojskog kantona, kao i u ostatku Bosne i Hercegovine, dosta je kaotično. Stručno organiziranih i vođenih aktivnosti skoro da nema. Istina, postoje brojne aktivnosti koje građani Zeničko-dobojskog kantona provode samoinicijativno. Pored toga što te aktivnosti nisu kontrolirane od strane stručnih osoba, pa ni od strane ljekara, takve aktivnosti su najčešće neredovne, povremenog i privremenog karaktera.

Organizacija sportske rekreacije u poduzećima je, u najboljem slučaju, prepuštena samim radnicima, i takve aktivnosti provodi mali broj zaposlenih, najčešće jednom tjedno.

Društveni status sportske rekreacije u Zeničko-dobojskom kantonu još uvijek nije primjeren značenju i potrebama koje ovo područje ima za čuvanje i unapređenje zdravlja naših građana, a posebno za sportsku rekreaciju i edukaciju voditelja sportske rekreacije.

Poznato je da „Sport za sve“ u Europi doživljava sve veću ekspanziju. S obzirom na trendove potražnje za aktivnostima koje su u funkciji poboljšanja ukupne kvalitete života, moguće je očekivati povećanje broja aktivista u sportskoj rekreaciji i u Zeničko-dobojskom kantonu.

Prognozu možemo temeljiti na nekoliko činjenica:

- Udio aktivnih članova u sportskoj rekreaciji u zapadnoeuropskim zemljama kreće se od 13 do 72 % dok je on danas u Bosni i Hercegovini 6 %.
- Jačanje svijesti o potrebi vježbanja i aktivnog odnosa u cilju poboljšanja zdravlja prisutno je i u Bosni i Hercegovini, ali je ograničavaju materijalne i financijske mogućnosti.

8. Financiranje potreba mladih

Značajan dio Proračuna Kantona i općina usmjeren je u oblasti u kojima mladi direktno ili indirektno zadovoljavaju svoje potrebe i ostvaruju svoja prava. Na osnovu grube preraspodjele - razgraničenja (jer dio ulaganja ide i za druge građane) za financiranje potreba mladih svih uzrasta Proračunom Kantona za 2016. godinu (“Službene novine Zeničko-dobojskog kantona“, broj:2/16.) planirana su sljedeća sredstava:

- osnovno obrazovanje	66.713.706,00 KM
- srednje obrazovanje	37.783.659,00 KM
- visoko obrazovanje	14.362.839,00 KM
- omladinske projekte	60.000,00 KM
- stambeno kreditiranje mladih	2.200.000,00 KM.
- Sport	650.000,00 KM
- Stipendije	900.000,00 KM (Ministarstvo za obrazovanje, nauku, kulturu i sport) i
	1.650.000,00 KM- (Ministarstvo za boračka pitanja).
- sufinansiranje troškova smještaja studenata u studentske centre	1.603.080,00 KM
- „Transfer za posebno nadarene i talentirane mlade“	30.000,00 KM.

Ukupno gledajući iz prethodnih podataka vidljivo je da se iz Proračuna Kantona za financiranje potreba mladih, preko Ministarstva za obrazovanje, nauku, kulturu i sport izdvoji 124.303.284,00 KM, a sa sredstvima za stipendije iz Ministarstva za boračka pitanja ta suma iznosi **125.953.284,00 KM**

Također treba naglasiti da se pored ovog iznosa za potrebe mladih, dio sredstava angažira i iz drugih izvora-fondova (zdravstvo, zapošljavanje, rad i socijalna politika..).

Značajno je napomenuti da je program stambenog kreditiranja mladih ponovno uspostavljen u 2016. godini na inicijativu skupštinske Komisije za mlade i Vlade Zeničko-dobojskog kantona koje su svojim aktivnostima utjecale i na povećanje sredstava na Transferu za omladinske projektne aktivnosti.

ZAKLJUČCI

Iz ove informacije mogu se izvući sljedeći zaključci za spomenute oblasti.

- Glede srednjeg obrazovanja vidljivo je da u protekle dvije godine nije bilo nikakvih reformi, dok se u visokom obrazovanju reforma provodi kroz Bolonjski proces. Sukladno tome, zaključno se može reći da je u obrazovanju potrebno raditi na usklađivanju obrazovnog sustava sa potrebama tržišta rada i poduzetništva. **Također su potrebna značajnija materijalna i kapitalna ulaganja da bi se stvorili bolji uvjeti za ra svih obrzovnih ustanova.**
- Po pitanju socijalne zaštite iz navedenih podataka vidljivo je da su različitim vidovima socijalne zaštite obuhvaćene 2.413 osobe i to u razdoblju od 15 do 27 godine, jer se prema zakonskim i podzakonskim propisima socijalne zaštite određeno da se djecom smatraju sve osobe mlađe od 27 godina radi ostvarivanja prava na dodatak na djecu i osiguravanja školarine ili stipendije za đake i studente. Mladi od 27 do 30 godina nisu obuhvaćeni ovom informacijom jer se oni prema propisima socijalne zaštite smatraju odraslim osobama. **Pod vidom socijalne zaštite u narednom periodu posebnu pozornost treba posvetiti zaštiti i postupanju sa maloljetnicima u krivičnom postupku, nastojeći maloljetne počinitelje krivičnih djela uključivati u rad bez nadoknade u humanitarne organizacije ili poslove socijalnog, lokalnog ili ekološkog sadržaja.**
- Prema podacima JU Službe za zapošljavanje vidljivo je da se na području Zeničko-dobojskog kantona 20.257 mladih osoba vodi na evidenciji za nezaposlene od čega 8.405 (41,49%) ima srednjoškolsko, više ili visoko obrazovanje što potvrđuje da je potrebno raditi na usklađivanju obrazovnog sustava sa potrebama tržišta rada. **Također, potrebno je pojačati udio praktične nastave i stažiranja uz studiranje. Od ukupnog broja nezaposlenih mladih ljudi njih 15.816 nema radnog iskustva, odnosno njih samo 4.441 ima radno iskustvo što pokazuje da je potrebno proširiti sufinanciranje samozapošljavanja mladih nezaposlenih osoba, i dodatno ih educirati o osnovama poduzetništva.**
- U segmentu zdravstvene zaštite mladih može se reći da je zdravstvena zaštita mladih na području Zeničko-dobojskog kanton dobro organizirana i u nekim segmentima prednjači u odnosu na druge u F BiH. **Tu se posebno ističu rad Studentske i Sportske ambulante, kao i posebne ambulante za adolescentice.**
- Zabrinjavajuća je činjenica da je u 2015. godine povećan broj maloljetnih počinitelja krivičnih djela u odnosu na prethodnu godinu, posebice što je povećan broj krađa i razbojništava. **Stoga je potrebno poduzeti potrebne mjere za smanjenjem krivičnih djela.**
- Škole se u procesu natjecanja često oslanjaju na učenike sportaše koji aktivno treniraju u klubovima. Također, talentirani učenici sportaši sudjeluju u više sportova i disciplina na školskim natjecanjima. **Planom i programom vannastavnih aktivnosti mora se osigurati dovoljan broj sati sekcija slobodnih aktivnosti.** Natjecanja nisu jednako tretirana i vrednovana kao ostala školska natjecanja koja organizira Pedagoški zavod Kantona. **Stoga se, po pitanju sportstkih aktivnosti iz navedenog može zaključiti da je potrebna drukčija organizacija sustava natjecanja prilagođenog potrebama i interesima učenika.**
- Za rekreativni sport može se konstatirati da organizirana rekreativna aktivnost gotovo da i ne postoji, odnosno da je privatna inicijativa jedini oblik rekreativnog sporta. Aerobik i drugi grupno vođeni

fitnes programi nude se u većini osnovnih i srednjih škola, u adaptiranim mjesnim zajednicama, podrumima, skloništima. **Da bi rekreativni sport bio adekvatno zastupljen, potrebna je evidencija o broju, sadržaju rekreativnih programa, objekata za rekreaciju kao i stupnju obrazovanosti kadra koji se bavi radom sa rekreativcima. Također, je potrebno načiniti normativne akte o minimalnim uvjetima za opremu, rekvizite i prostor za rekreativno vježbanje.**

Naposljetku je bitno naglasiti da je ova Informacija polazni akt za sveobuhvatnu Analizu stanja i potreba mladih na području Zeničko-dobojskog kantona, koja će pak doprinijeti izradi Strategije omladinske politike na području Zeničko-dobojskog kantona za period 2017.-2021. godina. Oba dokumenta planirana su Programom rada Vlade za 2017. za mjesec travanj (Analiza), odnosno studeni (Strategija).

Broj: 02-14-24822-1-1/16

Datum, 06. 02. 2017.

Z e n i c a

Ministar

Mensur Sinanović